

AgEcon SEARCH

RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

Authors' contribution/
Wkład autorów:
A. Study design/
Zaplanowanie badań
B. Data collection/
Zebranie danych
C. Statistical analysis/
Analiza statystyczna
D. Data interpretation/
Interpretacja danych/
E. Manuscript preparation/
Przygotowanie tekstu
F. Literature search/
Opracowanie
piśmiennictwa
G. Funds collection/
Pozyskanie funduszy

DEVELOPMENT FEATURES OF THE DOMESTIC CONSUMER GOODS MARKET IN UKRAINE

CECHY ROZWOJU KRAJOWEGO RYNKU DÓBR KONSUMPCYJNYCH W UKRAINIE

Nazariy Popadynets^{1,2(A,B,C,D,E,F,G)}

¹ Scientific-Educational Institute of Entrepreneurship and Perspective
Technologies of Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Instytut Przedsiębiorczości i Zaawansowanych Technologii
Uniwersytetu Narodowego Politechniki Lwowskiej, Ukraina

² M. I. Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine
Instytut Badań Regionalnych im. M. I Dolishniy
Narodowej Akademii Nauk Ukrainy

Citation:

Popadynets, N. (2022). Development features of the domestic consumer goods market in Ukraine/
Cechy rozwoju krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych w Ukrainie. *Economic and Regional Studies*,
15(1), 17-33. <https://doi.org/10.2478/ers-2022-0002>

ORIGINAL ARTICLE

JEL code: L10, L11, L51, L81

Submitted:
December 2021

Accepted:
February 2022

Tables: 8
Figures: 4
References: 16

ORYGINALNY ARTYKUŁ
NAUKOWY

Klasyfikacja JEL: L10, L11, L51,
L81

Zgłoszony:
grudzień 2021

Zaakceptowany:
lutyc 2022

Tabele: 8
Rysunki: 4
Literatura: 16

Abstract

Subject and purpose of work: The main purpose of the article is to assess the functioning of the domestic market for consumer products and to characterise its development. Trends in the development of the domestic consumer goods market are analysed in the following areas: consumption of main product groups; food supply through consumption funds; agricultural production in the context of crop and livestock production; the ratio of exports to imports of agricultural and food products; and economic accessibility of the population to foodstuffs. The paper also analyses the problems of developing trade infrastructure facilities.

Materials and methods: The methods of scientific abstraction, systemic, structural and functional, synergetic approaches was statistical and comparative analysis to assess the state of development of the domestic market for consumer goods and the determinants of regulation of the internal consumer market were implemented. The open resources of the State Statistics Service of Ukraine were the main sources of data.

Results: It has been proved that trade infrastructure currently plays an important role at the present stage of development of the internal market for consumer goods in Ukraine. Certain trends are primarily due to the reduction in the total number of markets as a result of prohibition of informal markets, where food products were mainly traded, as well as the active development of supermarket chains, which today occupies an important place in the trade infrastructure.

Conclusions: The analysis revealed insufficient levels of actual and projected consumption of most basic types of food, compared to the recommended norms.

Keywords: food products, domestic market, consumer market, trade, Ukraine

Streszczenie

Przedmiot i cel pracy: Głównym celem artykułu jest ocena funkcjonowania krajowego rynku produktów konsumenckich i scharakteryzowanie jego rozwoju. Trendy w rozwoju krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych są analizowane w następujących obszarach: konsumpcja głównych grup produktów; dostawy żywności przez fundusze konsumpcyjne; produkcja rolnicza w kontekście produkcji plonów i żywego inwentarza; stosunek eksportu do importu produktów rolniczych i spożywczych oraz ekonomiczna dostępność produktów spożywczych dla populacji. Artykuł analizuje także problemy rozwoju obiektów infrastruktury handlowej.

Materiały i metody: Zastosowano metody abstrahowania naukowego, systemowe, strukturalne i funkcjonalne podejścia synergetyczne stanowiące analizę statystyczną i porównawczą do oceny stanu rozwoju krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych i uwarunkowań regulacji wewnętrznego rynku konsumenckiego. Główne źródła danych stanowiły otwarte zasoby Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy.

Address for correspondence/ Adres korespondencyjny: dr Nazariy Popadynets (ORCID 0000-0002-7556-6135), Department of the Economy and Marketing, Scientific-Educational Institute of Entrepreneurship and Perspective Technologies of Lviv Polytechnic National University, Horbachevskoho Street 18, 79044, Lviv - Ukraine; Department of Regional Economic Policy at M. I. Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, Kozelnyska Street. 4, 79026, Lviv - Ukraine; e-mail: popadynets.n@gmail.com

Journal included in: ERIH PLUS; AgEcon Search; AGRO; Arianta; Baidu Scholar; BazEkon; Cabell's Whitelist; CNKI Scholar; CNPIEC - cnpLINKer; EBSCO Discovery Service; EBSCO-CEEAS; EuroPub; Google Scholar; Index Copernicus ICV 2017-2020: 100,00; J-Gate; KESLI-NDL; MyScienceWork; Naver Academic; Naviga (Softweco); Polish Ministry of Science and Higher Education 2021: 20 points; Primo Central; QOAM; ReadCube; Semantic Scholar; Summon (ProQuest); TDNet; WanFang Data; WorldCat.
Copyright: © The Authors, 2022. **Publisher:** John Paul II University of Applied Sciences in Biala Podlaska, Poland.

Wyniki: Dowiedziono, że infrastruktura handlowa obecnie odgrywa istotną rolę na obecnym etapie rozwoju rynku wewnętrznego dla dóbr konsumpcyjnych w Ukrainie. Przyczyną pewnych trendów są głównie redukcja całkowitej liczby rynków jako wynik zakazu rynków nieformalnych, gdzie głównie handlowano produktami spożywczymi, oraz aktywny rozwój łańcuchów supermarketów, które zajmują dziś istotne miejsce w infrastrukturze handlowej.

Wnioski: Analiza wykazała niewystarczające poziomy rzeczywistej i prognozowanej konsumpcji większości podstawowych typów żywności w porównaniu z rekomendowanymi normami.

Słowa kluczowe: produkty spożywcze, rynek krajowy, rynek konsumencki, handel, Ukraina

Introduction

Today, the domestic consumer goods market plays an important role in ensuring the living standards of the population, and its development is an important prerequisite for accelerating the economic growth of a country as a whole. On the path of European integration and conditions for the internal market – which were formed in the economic part of the Association Agreement between Ukraine and the EU member states, in particular, trade – Ukrainian domestic producers had to face tough competition from imported products which were of higher quality than and sometimes cheaper than domestic goods. This situation has led to a qualitatively new revision of the formation and development of the domestic market for consumer goods, since the consumers themselves, having a choice of more competitive products, have become more demanding when purchasing the necessary goods.

Literature review

A number of scientists were involved in the development of the domestic consumer goods market in Ukraine. In particular, most of the research was aimed at regulating the internal market. Thus, N.V. Mirko believes that under modern economic conditions and a newly-formed competitive environment, the competitiveness of enterprises is becoming the main criterion, which ensures efficiency of production and contributes to the rapid integration of Ukraine into the EU. The countries of the post-Soviet sphere, including Ukraine, sit near the bottom of rankings on the level of competitiveness of products, services, and production processes. The reason for this lag is that the issues of ensuring competitiveness in Ukraine have not received enough attention. There were only individual projects – proposals for individual companies, most of which remained unrealised (Mirko, 2011).

Y.O. Ulyanchenko adds, "the market is regulated by controlling market processes and creating incentive programmes. To support agricultural producers and regulate agricultural markets, the state uses instruments such as price policy, tax policy, budget support, and provision of concessional loans, including cheaper interest rates for lending for agricultural production, customs and tariff regulation, assistance to the development of insurance, etc." (Ulyanchenko, 2013).

Wstęp

Krajowy rynek dóbr konsumpcyjnych odgrywa dziś istotną rolę w zapewnianiu standardów życiowych populacji, a jego rozwój stanowi istotny warunek wstępny przyspieszenia rozwoju ekonomicznego całego kraju. Na drodze integracji europejskiej i uwarunkowań dla rynku wewnętrznego – które utworzono w ekonomicznej części Układu Stowarzyszeniowego między Ukrainą i państwami członkowskimi UE, w szczególności handlu – Ukraińscy producenci krajowi musieli zmierzyć się z ciężką konkurencją produktów importowanych, które były lepszej jakości i czasem tańsze niż dobra krajowe. Sytuacja ta doprowadziła do jakościowo nowej korekty formowania i rozwoju krajowego rynku dla dóbr konsumpcyjnych, gdyż sami konsumenci, mając wybór bardziej konkurencyjnych produktów, stali się bardziej wymagający przy zakupie niezbędnych dóbr.

Przegląd literatury

W rozwój krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych w Ukrainie zaangażowana była pewna liczba naukowców. W szczególności, większość badań skierowana była na regulację rynku wewnętrznego. W związku z tym, N.V. Mirko uważa, że w ramach nowoczesnych uwarunkowań ekonomicznych i nowo utworzonego środowiska konkurencyjnego, konkurencyjność przedsiębiorstw staje się głównym kryterium, które zapewnia wydajność produkcji i przyczynia się do gwałtownej integracji Ukrainy z UE. Państwa sfery post-sowieckiej, w tym Ukraina, znajdują się blisko końca rankingów dotyczących poziomu konkurencyjności produktów, usług i procesów produkcyjnych. Powodem tego opóźnienia jest to, że kwestiom zapewnienia konkurencyjności w Ukrainie nie poświęcono wystarczającej uwagi. Istniały tylko pojedyncze projekty – propozycje dla poszczególnych firm, z których większość pozostała niezrealizowana (Mirko, 2011).

Y.O. Ulyanchenko dodaje: „rynek jest regulowany przez kontrolowanie procesów rynkowych i tworzenie programów zachęt. Aby wesprzeć producentów rolniczych i wyregulować rynki rolnicze, państwo stosuje instrumenty takie jak polityka cenowa, polityka podatkowa, wsparcie budżetowe i zapewnianie pożyczek na zasadach preferencyjnych, w tym mniejszych wysokości oprocentowania dla użyczeń do produkcji rolniczej, ceł i regulacji taryf, wspierania rozwoju ubezpieczeń itd.” (Ulyanchenko, 2013).

O.V. Pozhuyev believes that at the national level, state authorities carry out institutional regulation of competition. The Anti-Monopoly Committee of Ukraine – a state body with a special status – holds a central position in the system of control bodies regulating economic competition, and its purpose is to ensure state protection of competition in economic activity (Pozhuyev, 2010). In addition to institutional regulation, as noted by N.S. Shalimova, is "the interaction of subjects of the private and public sectors, which significantly affects the efficiency of solving priority socioeconomic problems" (Shalimova, 2017).

One must agree with T.H. Vasylytsiv et al., who argue that in order to markedly improve the problem of reduced purchasing power among the population, the implementation of an effective economic mechanism and means that can level or eliminate these negative trends is of particular importance (Vasylytsiv et al., 2015).

N.V. Mahas notes that in difficult political and economic conditions, the domestic market of Ukraine is in a state of constant danger; risks inside the country are increasing and threats to the external environment are appearing. Under such conditions, government regulation of the internal market is extremely important, since the process of forming and implementing measures aimed at developing the internal market depends on the government's implementation of a number of important tasks (Mahas, 2015). According to L.R. Lupak, the main reasons for this situation are the systemic problems of state regulation, administration and control of economic activity; the insufficient use of public-private partnership mechanisms; and limited development of the infrastructure of the national economy (Lupak, 2018).

In previous studies, we also analysed the main stages of state regulation of the development of the domestic consumer goods market and characterised the structural and institutional model of the domestic consumer goods market (Popadynets, 2020a; Popadynets et al., 2020).

Methodology

The study made use of the method of logical generalisation and a systematic approach to structuring and defining conceptual approaches to the generalising theories of development of the domestic market of consumer goods. The methods of grouping and semantic analysis were used to form the methodology for researching the development of the domestic consumer goods market. Statistical and comparative analyses were applied to assess the state of development of the internal market for consumer goods and the determinants of regulation of the internal consumer market. An analogy method was used to generalise approaches to the formation and

O.V. Pozhuyev uważa, że na poziomie narodowym władze państwowe wykonują regulację instytucjonalną konkurencyjności. Komitet Antymonopolowy Ukrainy – państwowe ciało o statusie specjalnym – zajmuje centralną pozycję w systemie organów kontrolnych regulujących konkurencję gospodarczą, a jego celem jest zapewnienie państwowej ochrony konkurencyjności w działalności gospodarczej (Pozhuyev, 2010). Dodatkowo do regulacji instytucjonalnej, jak podaje N.S. Shalimova, jest „interakcja podmiotów sektorów prywatnego i publicznego, która znacząco wpływa na wydajność rozwiązywania priorytetowych problemów socjoekonomicznych” (Shalimova, 2017).

Należy zgodzić się z T.H. Vasylytsivem et al., którzy uważają, że w celu zauważalnego zaradzenia problemowi zmniejszonej siły nabywczej wśród populacji szczególne znaczenie ma wdrożenie skutecznego mechanizmu ekonomicznego i środków, które mogą wyrównać lub wyeliminować te negatywne trendy (Vasylytsiv i in. 2015).

N.V. Mahas zauważa, że w trudnych warunkach politycznych i ekonomicznych krajowy rynek Ukrainy jest w stanie ciągłego niebezpieczeństwa; zagrożenia wewnątrz kraju rosną i pojawiają się groźby dla środowiska zewnętrznego. W takich warunkach rządowa regulacja rynku wewnętrznego jest niezwykle istotna, gdyż proces formowania i wdrażania środków nakierowanych na rozwinięcie rynku wewnętrznego zależy od wdrożenia przez rząd pewnej liczby ważnych zadań (Mahas, 2015). Według L.R. Lupaka głównymi przyczynami tej sytuacji są problemy systemowe regulacji państwowej, administracji i kontroli działalności gospodarczej, niewystarczające użycie mechanizmów partnerstwa publiczno-prywatnego oraz ograniczony rozwój infrastruktury gospodarki narodowej (Lupak, 2018).

We wcześniejszych badaniach analizowaliśmy także główne etapy państwowej regulacji rozwoju krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych i scharakteryzowaliśmy strukturalny i instytucjonalny model krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych (Popadynets, 2020a; Popadynets i in. 2020).

Metodologia

W badaniu wykorzystano metodę logicznej generalizacji i systematycznego podejścia do strukturyzacji i definicji koncepcyjnych podejść do generalizujących teorii rozwoju krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych. Do utworzenia metodologii badania rozwoju krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych wykorzystano metody grupowania i analizy semantycznej. Do oceny stanu rozwoju rynku wewnętrznego dla dóbr konsumpcyjnych i uwarunkowań regulacji wewnętrznego rynku konsumenckiego zastosowano analizy statystyczne i porównawcze. Do zgeneralizowania podejść do formowania i analizy potencjalnej realizacji krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych

analysis of the potential realisation of the domestic consumer goods market. For a dynamic assessment of the development of the domestic consumer goods market in Ukraine, the author used the open resources of the State Statistics Service of Ukraine.

Results

The main features of the domestic consumer goods market are its division into the food market (food and alcoholic and non-alcoholic beverages), including those which are part of the consumer market basket, and the non-food market (clothing and footwear, housing, appliances, etc.). Thus, in our research the main focus was on the food market, because most of the total expenditures of the population of Ukraine are spent on food products (Table 1). Retail sales of food products produced in Ukraine in 2019 amounted to 80% of total expenditures, compared with 90.9% in 2005.

Table 1. Expenditures in Ukraine, 2010–2019

Tabela 1. Wydatki w Ukrainie, 2010–2019

Indicators Wskaźniki	Year / Rok									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total costs/ expenditures per month in hundreds of UAH Łączne koszty/ wydatki miesięczne w setkach UAH										
Aggregate monthly costs per household in UAH Łączne koszty miesięczne na gospodarstwo domowe w UAH	3073	3458	3592	3820	4049	4952	5720	7139	8309	9670
Proportion of total expenditures in per cent Udział wydatków łącznych w procentach										
Total Łącznie	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Aggregate consumer costs: Łączne koszty konsumenckie:	89.9	90.1	90.8	90.2	91.6	92.9	93.2	92.9	92.0	91.3
– Beverages and tobacco products – Napoje i produkty tytoniowe	55.0	54.7	53.6	53.6	55.3	56.4	52.7	40.0	51.1	49.8
– Non-food goods and services – Towary niespożywcze i usługi	34.9	35.4	37.2	36.6	36.3	36.5	40.5	41.9	40.9	41.5
Aggregate non-consumer costs Koszty niekonsumenckie łącznie	10.1	9.9	9.2	9.8	8.4	7.1	6.8	7.1	8.0	8.7

Source: Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, 2021

Źródło: W oparciu o dane z Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, 2021

The organisation of the market supply of food products is primarily determined by the structure of the market, namely the number and composition of markets for the sale of consumer goods. Figure 1 shows the proportion of different types of markets in the overall market structure.

Based on the data in Figure 1, we see that in the overall structure of markets, the proportion of universal and non-food markets fluctuated with a range of 3 p.p. The share of food markets was almost halved, amounting to 9.6% in 2019, which can

została wykorzystana metoda analogii. Do dynamicznej oceny rozwoju krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych w Ukrainie autor wykorzystał otwarte zasoby Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy.

Wyniki

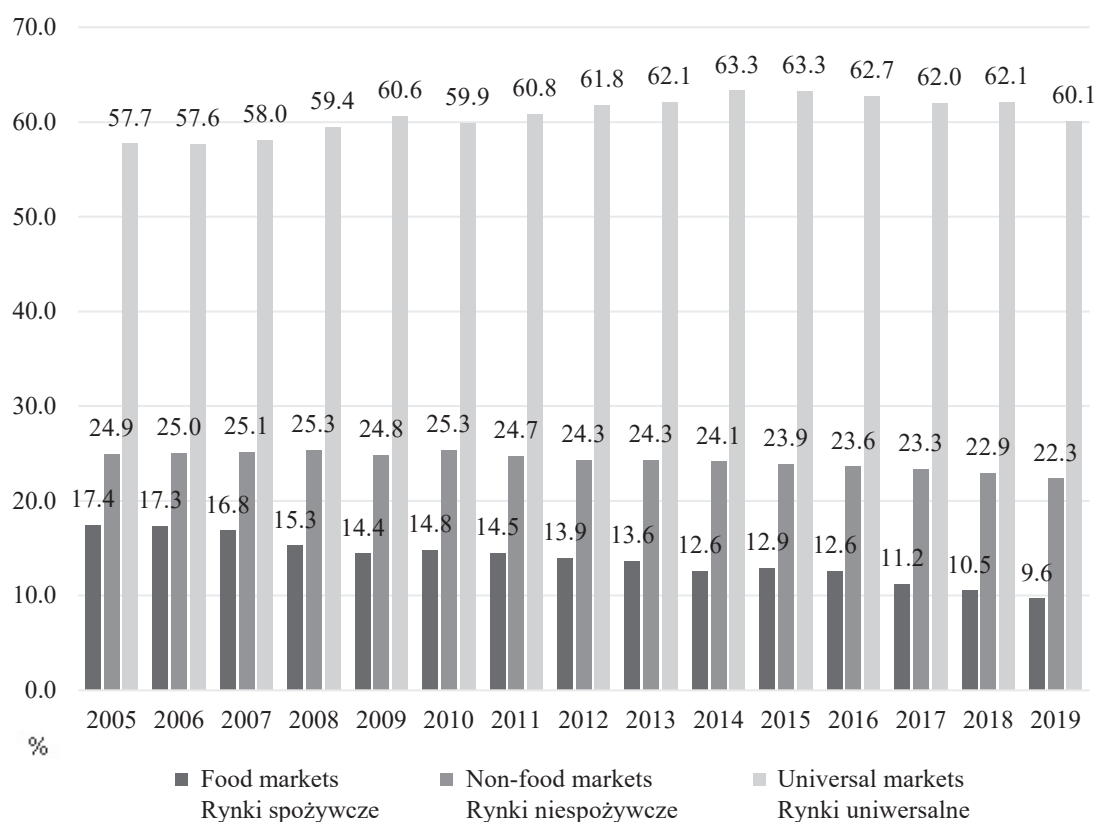
Głównymi cechami krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych są jego podział na rynek spożywczy (żywność oraz napoje alkoholowe i bezalkoholowe), w tym ten, który jest częścią konsumenckiego koszyka dóbr i usług, oraz rynek niespożywczy (odzież i obuwie, mieszkalnictwo, urządzenia itd.). W związku z tym, w naszym badaniu główny nacisk kładzono na rynek żywności, ponieważ większość wydatków łącznych populacji Ukrainy ponoszona jest na produkty spożywcze (Tabela 1). Sprzedaż detaliczna produktów spożywczych wytwarzanych w Ukrainie w 2019 r. stanowiła 80% wydatków łącznych; dla porównania, w 2005 r. było to 90,9%.

O organizacji podaży rynkowej produktów spożywczych decyduje głównie struktura rynku, mianowicie liczba i skład rynków dla sprzedaży dóbr konsumpcyjnych. Rysunek 1 przedstawia udział różnych typów rynków w ogólnej strukturze rynkowej.

Opierając się o dane z Rysunku 1 widzimy, że w ogólnej strukturze rynków udział rynków uniwersalnych i niespożywczych wahał się w zakresie 3 p.p. Udział rynków żywności spadł prawie o połowę, wynosząc 9,6% w 2019 r., co może być wyjaśnione ogólnym spadkiem liczby rynków i zakazem rynków

be explained by a general reduction in the number of markets and the prohibition of spontaneous (informal) markets, where food products were mainly being traded.

spontanicznych (nieformalnych), gdzie handlowano głównie produktami spożywczymi.

Figure 1. Breakdown of market types for the sale of consumer goods in Ukraine, 2005–2019, in per cent

Rysunek 1. Zestawienie typów rynków dla sprzedaży dóbr konsumpcyjnych w Ukrainie, 2005–2019 [w %]

Source: Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, 2021.

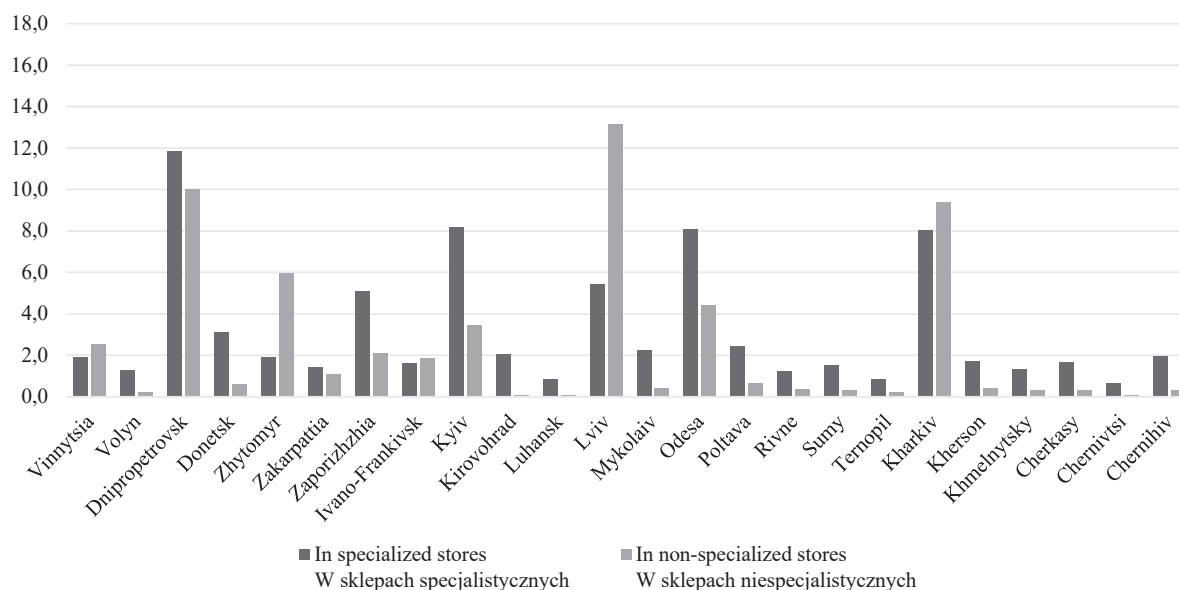
Źródło: W oparciu o dane z Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, 2021.

Note that informal markets are called markets with unadopted infrastructure, where consumer goods are sold to the population: they are not registered in accordance with domestic legislation. At the same time, an organised market is a set of business entities that operate in a given area, agreed by the local authorities, and who have all the necessary permits for the sale of consumer goods to the population.

The population in a particular region requires the formation of market infrastructure that can provide them with the necessary amount of food products. The retail trade of food products, in particular, represents the majority of this provision in specialised and non-specialised stores (Figure 2).

Należy zauważyć, że rynki nieformalne są nazywane rynkami o nieprzyjętej infrastrukturze, gdzie dobra konsumpcyjne są sprzedawane populacji; nie są one zarejestrowane zgodnie z krajową legislacją. Jednocześnie, zorganizowany rynek jest zestawem podmiotów biznesowych, które działają na danym obszarze, zaaprobowanych przez lokalne władze, i które mają wszelkie pozwolenia niezbędne do sprzedaży dóbr konsumpcyjnych ludności.

Ludność konkretnego regionu wymaga utworzenia infrastruktury rynkowej, która może zapewnić jej niezbędną ilość produktów spożywczych. W szczególności, handel detaliczny produktami spożywczymi reprezentuje większość tego zapewnienia w sklepach specjalistycznych i niespecjalistycznych (Rysunek 2).

Figure 2. Proportion of retail food sales in specialised and non-specialised stores, 2019, in per cent

Rysunek 2. Udział sprzedaży detalicznej żywności w sklepach specjalistycznych i niespecialistycznych, 2019 [w %]

Source: Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, 2021.

Źródło: W oparciu o dane z Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, 2021.

In Figure 2, we see that the largest shares of retail trade were recorded in the regions of Lviv, Kharkiv, Dnipropetrovsk, Kyiv (excluding the city of Kyiv), Odessa, Zhytomyr and Zaporizhzhia. While in Lviv, Kharkiv and Zhytomyr a large proportion of food products was sold through retail trade in non-specialised stores (13.1%, 9.4% and 6.0%, respectively), in Dnipropetrovsk, Kyiv, Odessa and Zaporizhzhia, more food goods were sold in specialised stores (11.8%, 8.2%, 8.1% and 5.1%, respectively).

The development of a retail network is important in the timely provision of basic food products to the population. Therefore, the more retail chain stores selling food products, the more choice and access to goods consumers have to meet their needs.

According to the State Statistics Service for the period 2010–2018, domestic trade as a percentage of GDP and GRP is declining (Table 2).

Na Rysunku 2 widzimy, że największe udziały handlu detalicznego zanotowano w regionach lwowskim, charkowskim, dnepropetrowskim, kijowskim (poza miastem Kijów), odeskim, zytomierskim i zaporoskim. O ile w lwowskim, charkowskim i zytomierskim duży udział produktów spożywczych sprzedawano przez handel detaliczny w sklepach niespecialistycznych (odpowiednio 13,1%, 9,4% i 6,0%), w dnepropetrowskim, kijowskim, odeskim i zaporoskim więcej towarów spożywczych sprzedano w sklepach specjalistycznych (odpowiednio 11,8%, 8,2%, 8,1% i 5,1%).

Rozwój sieci detalicznej jest ważny w zapewnieniu ludności podstawowych produktów spożywczych na czas. Tym samym, im więcej jest sklepów sieci detalicznej sprzedających produkty spożywcze, tym większy konsumenci mają wybór i dostęp do dóbr, by zaspokoić ich potrzeby.

Według Państwowego Urzędu Statystycznego, w okresie 2010–2018 krajowy handel jako odsetek PKB i PRB spadał (Tabela 2).

Table 2. Circulation volume of domestic trade in gross regional product, 2010–2018 [in %]

Tabela 2. Wielkość cyrkulacji handlu krajowego w produkcie regionalnym brutto, 2010-2018 [w %]

Region Rejon	Year / Rok									Change from 2010 to 2018 (+, -) Zmiana od 2010 do 2018 (+, -)
	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*	2016*	2017*	2018*	
Ukraine / Ukraina	50.0	52.7	55.7	58.4	56.8	51.9	49.3	27.3	26.1	-23.9
Vinnitsia / winnicki	62.4	65.1	67.7	67.6	66.5	57.6	51.6	22.8	23.0	-39.4
Volyn / wołyński	70.1	74.5	79.4	87.0	88.8	85.7	80.6	29.4	27.0	-43.1
Dnipropetrovsk / dnepropetrowski	36.0	36.6	41.1	44.6	45.6	44.1	43.5	23.1	23.1	-12.9
Donetsk / doniecki	42.6	43.1	49.2	55.4	53.9	30.1	26.7	13.7	15.2	-27.5

Zhytomyr / żytomierski	61.3	70.3	70.0	75.3	78.0	74.1	65.7	33.1	30.6	-30.7
Zakarpattia / zakarpacki	73.5	81.7	79.5	80.3	83.8	85.6	84.3	43.3	41.8	-31.8
Zaporizhzhia / zaporoski	54.9	58.3	62.8	68.4	63.6	54.1	53.1	27.7	26.3	-28.6
Ivano-Frankivsk / iwanofrankiowski	64.1	65.5	63.7	68.2	72.8	73.7	73.3	30.2	28.4	-35.6
Kyiv / kijowski	45.7	45.9	48.2	53.7	54.8	52.9	48.2	35.0	32.8	-13.0
Kirovohrad / kirowohradzki	58.3	57.0	62.3	59.9	62.7	57.2	55.7	29.0	25.8	-32.5
Luhansk / ługański	50.6	49.8	61.5	71.7	62.9	34.3	29.1	19.4	23.4	-27.2
Lviv / lwowski	60.6	60.0	58.5	62.0	62.7	60.7	59.5	34.9	32.6	-27.9
Mykolaiv / mikołajowski	52.9	59.7	67.3	65.6	66.2	57.1	55.6	28.4	28.2	-24.7
Odesa / odeski	60.5	68.5	78.1	79.7	81.0	72.8	71.8	41.3	39.9	-20.5
Poltava / połtawski	32.8	35.8	38.4	39.6	37.8	31.9	30.7	17.0	17.8	-15.0
Rivne / rówieński	61.6	66.2	67.7	73.1	68.4	66.5	65.0	30.6	30.5	-31.1
Sumy / sumski	54.3	55.8	61.6	61.6	63.1	55.0	56.8	28.7	28.4	-25.8
Ternopil / tarnopolski	71.5	70.9	72.1	77.3	77.2	76.0	72.4	28.6	26.6	-44.8
Kharkiv / charkowski	59.5	64.4	68.4	72.6	74.3	67.3	61.9	34.7	31.1	-28.4
Kherson / chersoński	72.8	76.1	85.3	86.4	91.2	81.8	76.8	39.9	39.4	-33.4
Khmelnitsky / chmielnicki	69.2	68.5	68.4	73.4	69.3	63.4	61.0	31.6	27.2	-42.0
Cherkasy / czerkaski	58.1	60.5	61.0	62.9	62.4	54.9	51.9	27.2	24.1	-33.9
Chernivtsi / czerniowiecki	81.1	81.3	84.1	89.5	97.3	94.4	89.4	47.4	44.7	-36.4
Chernihiv / czernihowski	59.2	59.7	60.9	66.0	65.4	58.7	57.1	28.1	25.4	-33.7
Kyiv city / Kijów miasto	36.7	39.9	37.9	36.6	35.8	35.8	33.9	22.6	21.3	-15.4

*Data do not take into account the temporarily occupied territory in the Donetsk and Luhansk oblasts.

*Dane nie uwzględniają tymczasowo okupowanego terytorium w obwodach donieckim i Ługańskim

Source: Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, 2021.

Źródło: W oparciu o dane z Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, 2021.

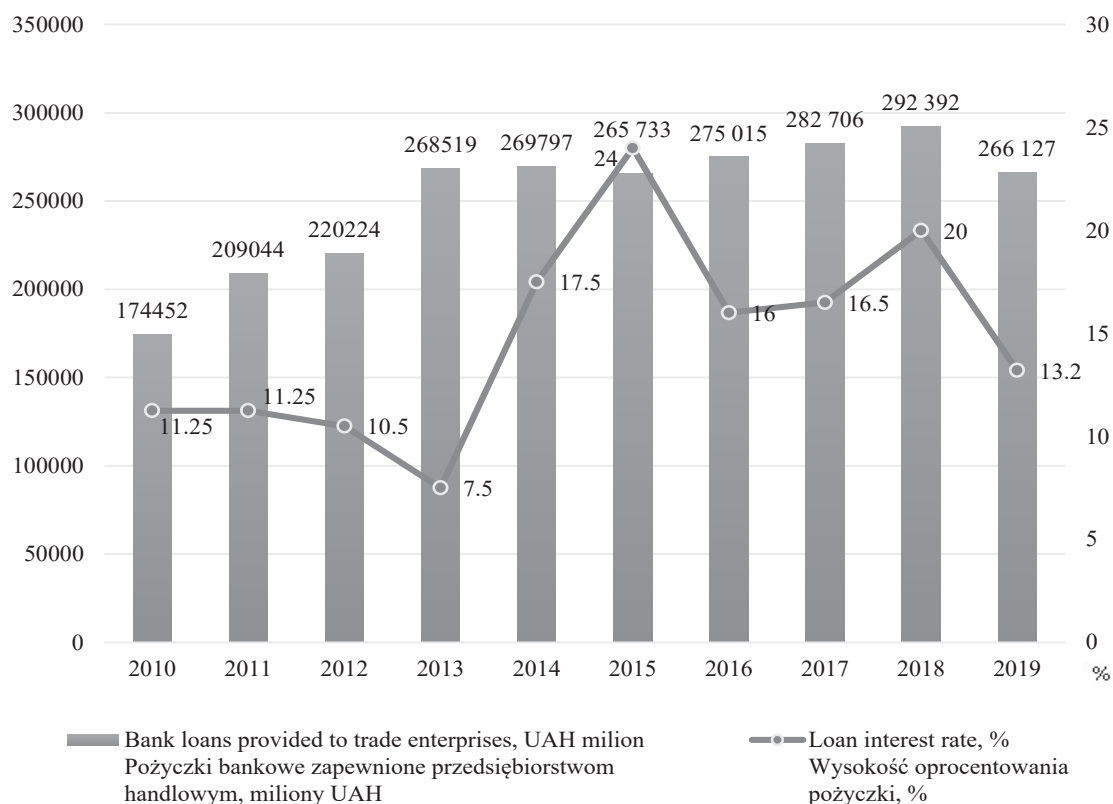
From Table 2, it can be seen that the circulation volume of domestic trade as a share of GDP decreased from 50.02% in 2010 to 26.14% in 2018. If we consider the spatial structure of the volume of domestic trade turnover in GRP, it has changed significantly. At the beginning of the study period, almost most of the regions in the GRP structure had more than 60% of the domestic trade turnover; an insignificant share was observed in the regions of Poltava (32.76%) and Dnipropetrovsk (35.97%) and in Kyiv city (36.66%). In 2018, only Chernivtsi (44.75%) and Zakarpattia (41.75%) had more than 40% in the structure of the GRP of the volume of domestic trade; all the remaining districts were below this limit.

An important role in the development of trade enterprises is played by the acquisition of financing and credit, but they do not have enough of their own. Therefore, reductions in production volumes and sales of products are directly due to the inability to accumulate the necessary financial resources in time. According to the National Bank of Ukraine, for the period 2010–2019, a significant reduction in loans being extended to the trade sector was observed in 2015 (Figure 3).

Z Tabeli 2 można dostrzec, że wielkość cyrkulacji handlu krajowego jako udział w PKB spadła od 50,02% w 2010 r. do 26,14% w 2018 r. Jeśli wziąć pod uwagę strukturę przestrzenną wielkości obrotu w handlu krajowym w PRB, uległa ona znaczącej zmianie. Na początku badanego okresu, niemal większość regionów w strukturze PRB miała więcej niż 60% obrotu w handlu krajowym; nieznaczny udział zaobserwowano w regionach połtawskim (32,76%) i dniepropetrowskim (35,97%) oraz w mieście Kijów (36,66%). W 2018 r. tylko czerniowiecki (44,75%) i zakarpacki (41,75%) miały więcej niż 40% wielkości handlu krajowego w strukturze PRB; wszystkie pozostałe obwody były poniżej tej granicy.

Istotną rolę w rozwoju przedsiębiorstw handlowych odgrywa pozyskiwanie finansowania i kredytu, lecz ich własny stan posiadania jest zbyt mały. Tym samym, redukcje wielkości produkcji i sprzedaży produktów są spowodowane bezpośrednio niemożnością akumulowania niezbędnych zasobów finansowych na czas. Według Narodowego Banku Ukrainy, dla okresu 2010–2019 znaczną redukcję pożyczek na rzecz sektora handlowego zaobserwowano w roku 2015 (Rysunek 3).

Figure 3. Amount of credit granted to the trade sector and related interest rates, 2010–2019

Rysunek 3. Wielkość kredytu udzielonego sektorowi handlowemu i powiązanych wysokości oprocentowania, 2010–2019

Source: Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, 2021.

Źródło: W oparciu o dane z Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, 2021.

A significant reduction in loans to trade enterprises occurred because of the 2014 crisis, and interest rates were raised significantly, to 24%. In general, during the study period, loans increased from UAH 174.452 million in 2010 to UAH 266.127 million in 2019, for an increase of UAH 91.675 million.

The main formative prerequisite for the development of the domestic market is the social security of the population in terms of employment, material conditions and affordable products. According to the State Statistics Service of Ukraine, the dynamics of the number of employees for the period 2010–2019 decreased significantly, while the average monthly wages of workers employed in the trade sector increased significantly (Table 3).

According to the table, it was revealed that for 2010–2019 the number of hired workers of medium-sized businesses decreased by 60.525 people, small businesses by 244.650 people, micro-businesses by 1.711 533 people, which indicates a high usually must be paid in the absence of proceeds from the sale of goods. Moreover, this is due to the imperfection of the mechanisms of state support for private initiative of citizens in the field of small and medium-sized businesses and the creation of a favourable business environment.

Znacząca redukcja pożyczek dla przedsiębiorstw handlowych nastąpiła z powodu kryzysu z 2014 r., a wysokości oprocentowania zostały znacznie podniesione, do 24%. Ogólnie, podczas badanego okresu, pożyczki wzrosły ze 174,452 milionów UAH w 2010 r. do 266,127 milionów UAH w 2019 r., dając wzrost w wielkości 91,675 milionów UAH.

Głównym kształtującym warunkiem wstępnym dla rozwoju rynku krajowego jest społeczne bezpieczeństwo populacji pod względem zatrudnienia, warunków materialnych i przystępnych cenowo produktów. Według Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, dynamika liczby pracowników w okresie 2010–2019 znacznie spadła, natomiast średnie miesięczne pensje pracowników zatrudnionych w sektorze handlowym znacznie wzrosły (Tabela 3).

Według tabeli, okazało się, że w okresie 2010–2019 liczba pracowników zatrudnionych w przedsiębiorstwach średniej wielkości spadła o 60 525 osób, w małych przedsiębiorstwach o 244 650 osób, w mikroprzedsiębiorstwach o 1 711 533 osób, co wskazuje, że przy braku wpływów ze sprzedaży dóbr zwykle trzeba płacić wysoko. Ponadto, jest to efektem niedoskonałości mechanizmów wsparcia państwa dla prywatnej inicjatywy obywateli w obszarze małych i średnich przedsiębiorstw i utworzenia korzystnego środowiska biznesowego.

Table 3. Number of employees and average monthly wages in the wholesale and retail trade sector, 2010–2019**Tabela 3.** Liczba pracowników i średnia miesięczna pensja w sektorze handlu hurtowego i detalicznego, lata 2010–2019

Years Lata	Number of employees in business entities Liczba pracowników w podmiotach biznesowych				Average monthly salary, UAH Średnia miesięczna pensja, UAH
	large business entities, persons duże podmioty biznesowe, osób	medium-sized business entities, persons średnie podmioty biznesowe, osób	small business entities, persons małe podmioty biznesowe, osób	of which micro-business entities, persons wśród nich podmioty mikrobiznesu, osób	
2010	261629	440411	1145834	816974	1898
2011	275199	434567	1154857	826635	2371
2012	300753	410494	1071710	736247	2739
2013	316506	386761	1008384	701998	3049
2014	280772	364137	847952	588854	3439
2015	247142	330381	703355	500750	4692
2016	257990	331832	749242	493020	5808
2017	285077	349114	822580	580655	7631
2018	301487	374178	940672	672006	9404
2019	335677	379886	901184	645441	10795
Change from 2010 to 2019 (+,-) Zmiana od 2010 do 2019 (+,-)	74048	-60525	-244650	-171533	8897
Growth rate from 2010 to 2019, % Tempo przyrostu od 2010 do 2019, %	128.30	86.26	78.65	79.00	568.76

Source: Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, 2021.

Źródło: W oparciu o dane z Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, 2021.

The general characteristics of the development of the domestic market show dynamic growth. However, taking into account the peculiarities of the food products market and of delivering food to the population, a number of problems arise that all market participants are faced with today. Thus, the consumption of basic food products per person per year for the period 2000–2019 increased in terms of meat and meat products (+20.8 kg), milk and dairy products (+1.4 kg), eggs (+116 pcs), potatoes (+0.3 kg), vegetables and melons (+63 kg), fruits and berries (+29.4 kg), fish and fish products (+4.1 kg) and oil (+2.6 kg); a decrease was found in the consumption of bread products (-27.3 kg) and sugar (-8 kg) (Table 4).

Ogólne cechy rozwoju krajowego rynku wykazują się dynamicznym przyrostem. Jednakże, przy uwzględnieniu specyfiki rynku produktów spożywczych i dostarczania żywności dla ludności, powstaje pewna liczba problemów, z którymi mierzą się dzisiaj wszyscy uczestnicy rynku. W związku z tym, konsumpcja podstawowych produktów spożywczych na osobę na rok dla okresu 2000–2019 wzrosła dla mięsa i produktów mięsnych (+20,8 kg), mleka i produktów mleczarskich (+1,4 kg), jaj (+116 szt.), ziemniaków (+0,3 kg), warzyw i melonów (+63 kg), owoców i jagód (+29,4 kg), ryb i produktów rybnych (+4,1 kg) i oleju (+2,6 kg); zaobserwowano spadek konsumpcji pieczywa (-27,3 kg) i cukru (-8 kg) (Tabela 4).

Table 4. Consumption of basic foodstuffs (per person per year; kg)**Tabela 4.** Konsumpcja podstawowych produktów spożywczych (na osobę na rok; kg)

Indicators Wskaźniki	Year / Rok								Growth, 2000–2019 Przyrost, 2000–2019
	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	
Meat and meat products including offal and raw fat Mięso i produkty mięsne, w tym podroby i tłuszcz surowy	32.8	39.1	52.0	50.9	51.4	51.7	52.8	53.6	+20.8
Milk and dairy products Mleko i produkty mleczarskie	199.1	225.6	206.4	209.9	209.5	200.0	197.7	200.5	+1.4

Eggs, pcs Jaja, szt.	166	238	290	280	267	273	275	282	+116
Bread products (in terms of flour; cereal, rice and legumes) Pieczywo (pod względem mąki, zbóż, ryżu i roślin strączkowych)	124.9	123.5	111.3	103.2	101.0	100.8	99.5	97.6	-27.3
Potato Ziemniaki	135.4	135.6	128.9	137.5	139.8	143.4	139.4	135.7	+0.3
Vegetables and melons Warzywa i melony	101.7	120.2	143.5	160.8	163.7	159.7	163.9	164.7	+63
Fruits, berries and grapes (ex- cluding wine processing) Owoce, jagody i winogrona (bez przetwórstwa win)	29.3	37.1	48.0	50.9	49.7	52.8	57.8	58.7	+29.4
Fish and fish products Ryby i produkty rybne	8.4	14.4	14.5	8.6	9.6	10.8	11.8	12.5	+4.1
Sugar / Cukier	36.8	38.1	37.1	35.7	33.3	30.4	29.8	28.8	-8
Oil / Olej	9.4	13.5	14.8	12.3	11.7	11.7	11.9	12.0	+2.6

Source: Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, 2021.

Źródło: W oparciu o dane z Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, 2021.

The largest increases were found in the consumption of eggs; vegetables and melons; fruits and berries; and meat and meat products. The largest decrease in consumption was for bread products. For the period 2015–2019, the changes in the consumption of basic foodstuffs were not as significant as for the period 2000–2019, but it is advisable to study a longer period in order to ensure the reliability of consumption forecasts.

The analysis of the expenditure on basic food products revealed a decrease in volume for the following types of products: milk and dairy products (-1360.9 thousand tonnes), bread products (-2038.3 thousand tonnes), potatoes (-955 thousand tonnes) and sugar (-596.8 thousand tonnes). Given the insufficient consumption of dairy products, bread products and sugar (Table 5), the decrease in funds spent on them may lead to a threat to food security in Ukraine.

Największe przyrosty stwierdzono w konsumpcji jaj, warzyw i melonów, owoców i jagód oraz mięsa i produktów mięsnych. Największy spadek w konsumpcji dotyczył pieczywa. W okresie 2015–2019 zmiany w konsumpcji podstawowych środków spożywczych nie były tak znaczne jak w okresie 2000–2019, lecz wskazane jest zbadanie dłuższego okresu w celu zapewnienia rzetelności prognoz konsumpcji.

Analiza wydatków na podstawowe produkty spożywcze wykazała spadek wielkości dla następujących typów produktów: mleko i produkty mleczarskie (-1360,9 tysięcy ton), pieczywo (-2038,3 tysięcy ton), ziemniaki (-955 tysięcy ton) i cukier (-596,8 tysięcy ton). Przy uwzględnieniu niewystarczającej konsumpcji produktów mleczarskich, pieczywa i cukru (Tabela 5), spadek wydawanych na nie funduszy może prowadzić do zagrożenia dla bezpieczeństwa żywnościowego w Ukrainie.

Table 5. Expenditures for basic foodstuffs by the population of Ukraine (in thousands of tonnes)

Tabela 5. Wydatki ludności Ukrainy na podstawowe środki spożywcze (w tysiącach ton)

Indicators Wskaźniki	Year / Rok								Growth, 2000–2019 Przyrost, 2000–2019
	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	
Meat and meat products including offal and raw fat Mięso i produkty mięsne, w tym podroby i tłuszcz surowy	1611.0	1843.9	2384.0	2178.7	2195.0	2195.2	2232.1	2252.2	641.2
Milk and dairy products Mleko i produkty mleczarskie	9788.8	10625.1	9469.8	8995.0	8942.0	8495.9	8354.8	8427.9	-1360.9
Eggs, pcs Jaja, szt.	8142.1	11207.0	13279.6	12014.8	11409.1	11594.0	11624.1	11832.3	3690.2

Bread products (in terms of flour; cereal, rice, legumes) Pieczywo (pod względem mąki, zbóż, ryżu i roślin strączkowych)	6141.0	5817.2	5105.9	4422.8	4308.7	4284.5	4207.3	4102.7	-2038.3
Potatoes Ziemniaki	6660.2	6385.6	5913.8	5891.5	5966.3	6090.5	5893.1	5705.2	-955
Vegetables and melons Warzywa i melony	5002.0	5662.5	6581.3	6889.8	6984.1	6783.0	6927.2	6923.8	1921.8
Fruits, berries and grapes (excluding wine processing) Owoce, jagody i winogrona (bez przetwórstwa win)	1439.1	1749.6	2203.2	2178.9	2118.7	2241.5	2444.6	2469.0	10299
Fish and fish products Ryby i produkty rybne	412.5	676.5	667.0	367.2	410.2	460.0	497.1	523.9	111.4
Sugar / Cukier	1809.0	1794.6	1704.0	1527.6	1420.4	1290.4	1260.1	1212.2	-596.8
Oil / Olej	461.4	635.0	680.0	525.1	497.3	496.5	500.9	504.4	43

Source: Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, 2021.

Źródło: W oparciu o dane z Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, 2021.

The consumption of the main food groups is directly influenced by the production of agricultural products. Table 6 investigates the changes in crop and animal production.

Na konsumpcję głównych grup żywności bezpośrednio wpływ ma wytwarzanie produktów rolniczych. W Tabeli 6 badane są zmiany w produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Table 6. Agricultural production in the context of crop and livestock production

Tabela 6. Produkcja rolnicza w kontekście produkcji pólów i żywego inwentarza

Indicator Wskaźnik	Year / Rok						Absolute growth, 2019–2010 Przyrost bezwzględny, 2019–2010	Growth rate, 2019–2010 Tempo przyrostu, 2019–2010
	2010	2015	2016	2017	2018	2019		
<i>In millions of UAH / W milionach UAH</i>								%
Agricultural products Produkty rolnicze	467474.7	596832.8	634433.1	620475.6	671294.0	680982.4	213507.7	45.67
Crop Production Produkty roślinne	329646.3	453016.9	494461.9	480157.0	529347.5	538705.6	209059.3	63.42
Animal Products Produkty Zwierzęce	137828.4	143815.9	139971.2	140318.6	141946.5	142276.8	4448.4	3.23
<i>As a percentage of the total / Jako procent całości</i>								
Agricultural products Produkty rolnicze	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	Structural shifts 2019–2010 Zmiany strukturalne 2019–2010	
Crop Production Produkty roślinne	70.5	75.9	77.9	77.4	78.9	79.1	8.6	
Animal Products Produkty Zwierzęce	29.5	24.1	22.1	22.6	21.1	20.9	-8.6	

Source: Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, 2021.

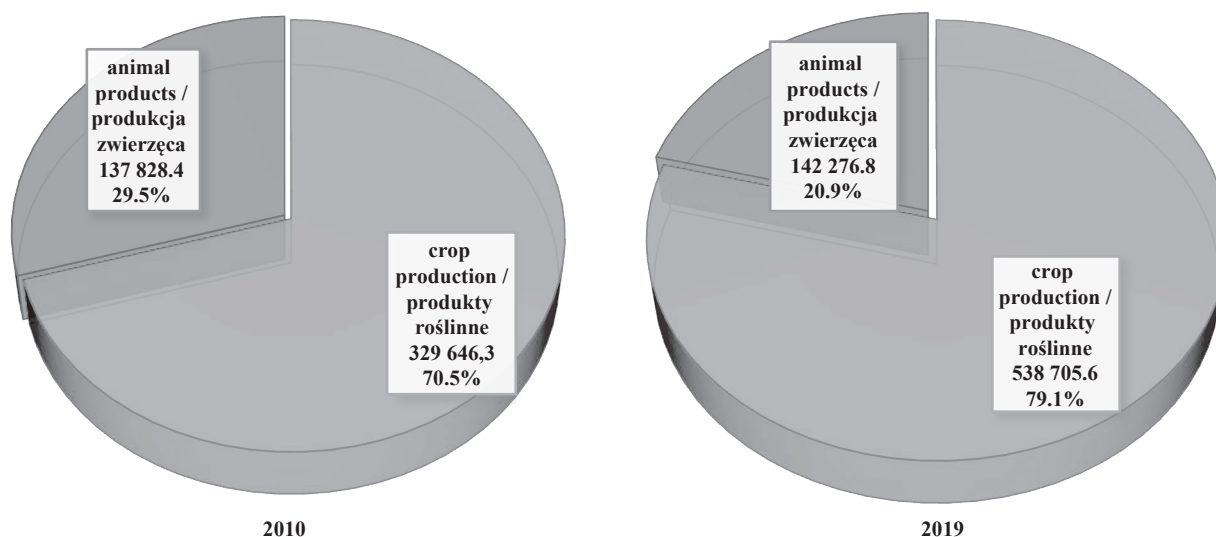
Źródło: W oparciu o dane z Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, 2021.

According to the State Statistics Service of Ukraine for the period 2010–2019, there was an increase in the value of agricultural products (UAH +213507.7 million, +45.67%) in the context of both crop and livestock production. Crop production increased by UAH 209.0593 million, or 63.42%, while livestock production increased by UAH 4448.4 million, or 3.23%. Note that the growth in livestock

Według Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, w okresie 2010–2019 nastąpił wzrost wartości produktów rolniczych (+213507,7 miliona UAH, +45,67%) pod względem produkcji zarówno roślinnej i żywego inwentarza. Produkcja roślinna wzrosła o 209,0593 miliona UAH, lub 63,42%, natomiast produkcja zwierzęca wzrosła o 4448,4 miliona UAH, lub 3,23%. Należy zauważyć, że przyrost produkcji

production is quite insignificant, and that its volume in value terms was lower in 2019 than in 2015.

Structural shifts in agricultural production from 2010 to 2019 (Figure 4) demonstrate an increase in the proportion of crop production (by 8.6%) and a corresponding decrease in the share of animal products (also by 8.6%). Thus, for the period 2010–2019, there was a shift in the breakdown of agricultural products towards crop production.

Figure 4. Structural shifts in the proportions of agricultural production
Rysunek 4. Zmiany strukturalne w udziałach produkcji rolniczej
 Source: Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, 2021.
 Źródło: W oparciu o dane z Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, 2021.

The decrease in the proportion of animal products is associated with the excessive material consumption of this type of agriculture and the lack of an optimal system for pricing and marketing these products. The cost of animal products often exceeds their selling price, which has led to reduced herds. The reason for the rising prices of animal products is the rising prices for animal feed. Small farms cannot withstand such price imbalances in the market for animal products; only large agricultural holdings can do so. 'The top ten most powerful livestock holdings include poultry and pork producers; the profitability of raising pork was 23%, while in typical agricultural enterprises it was 12%. As for the production of poultry meat for slaughter, the productivity in holdings is 2.5 times higher, and the production cost is 32% lower than that of all other enterprises' (Ksonzhyk, 2012).

The production and consumption of agricultural and food products by domestic producers is closely related to the value of exports and imports of products (Table 7).

żywego inwentarza jest dość nieznaczny, oraz że jej wielkość pod względem wartości była mniejsza w 2019 r. niż w 2015 r.

Zmiany strukturalne w produkcji rolniczej od 2010 r. do 2019 r. (Rysunek 4) wykazują wzrost udziału produkcji plonów (o 8,6%) i odpowiadający spadek udziału produkcji zwierzęcej (także o 8,6%). W związku z tym, w okresie 2010–2019 nastąpiła zmiana w charakterystyce produktów rolniczych w kierunku produkcji roślinnej.

Spadek udziału produktów zwierzęcych jest powiązany z nadmierną konsumpcją materiału dla tego typu rolnictwa i brakiem optymalnego systemu dla wyceniania i marketingu tych produktów. Koszt produktów zwierzęcych często przekracza ich cenę sprzedaży, co doprowadziło do redukcji stad. Powodem rosnących cen produktów zwierzęcych są rosnące ceny paszy zwierzęcej. Małe farmy nie mogą wytrzymać takich braków równowagi cen na rynku produktów zwierzęcych; mogą to zrobić tylko duże holdingi rolnicze. „Pierwsza dziesiątka najsilniejszych holdingów z produktami zwierzęcymi obejmuje producentów drobiu i wieprzowiny; opłacalność produkcji wieprzowiny wyniosła 23%, natomiast w typowych przedsiębiorstwach rolniczych wynosiła 12%. W kwestii produkcji mięsa drobiowego na rzeź, produktywność w holdingach jest o 2,5 raza wyższa, a koszt produkcji jest o 32% niższy niż we wszystkich innych przedsiębiorstwach (Ksonzhyk, 2012).

Produkcja i konsumpcja produktów rolniczych i spożywczych przez producentów krajowych jest ściśle powiązana z wartością eksportu i importu produktów (Tabela 7).

Table 7. Export and import of agricultural and food products (in thousands of USD)**Tabela 7.** Eksport i import produktów rolniczych i spożywczych (w tysiącach USD)

Year Rok	Total export Łączny eksport	Absolute growth Przyrost bezwzględny	Growth rate, % Tempo przyro- stu, %	Total import Łączny import	Absolute growth Przyrost bezwzględny	Growth rate, % Tempo przyrostu, %
2010	9935978.5			5763546.5		
2015	14563144.5	4627166	46.57	3484432.3	-2279114.2	-39.54
2016	15281802.6	718658.1	4.93	3891066.8	406634.5	11.67
2017	17756854.1	2475051.5	16.20	4301209.0	410142.2	10.54
2018	18611810.5	854956.4	4.81	5055458.1	754249.1	17.53
2019	22144180.2	3532369.7	18.98	5736028.5	680570.4	13.46
Growth 2019-2010 Przyrost 2019-2010		12208201.7			-27518	
Growth rate 2019-2010 Tempo przyrostu 2019-2010			122.87			-0.48

Source: Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, 2021.

Źródło: W oparciu o dane z Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy, 2021.

In the period 2010–2019 the export of agricultural and food products increased by 12,208,201 thousand USD (by 122.87%), while imports decreased by 27518 thousand USD (by 0.48%) (practically unchanged). Thus, over the past 10 years, exports of agricultural and food products have more than doubled, while imports have hardly changed. Note that in the breakdown of Ukraine's exports, agricultural and food products represent less than 1% and are almost missing from the diagrams. In addition, among imports to Ukraine, only the products of the fat and oil industry represent about 10%, while products of plant origin compose about 20%.

However, it should be noted that Ukraine has prospects for the development of organic production. Therefore, according to the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine, at the end of 2019, Ukraine took first place in Europe and second place worldwide (out of 123 countries) in terms of the volume of organic products exported to the EU, having risen two places over the previous year. This is stated in the annually published report of the European Commission, "EU imports of organic agri-food products: Key developments in 2019" (Official site of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture, 2020).

EU member states widely distribute their imports of organic agri-food products, with 115 countries registering exports to EU member states. In terms of volume, China is the largest supplier of organic agri-food products to the EU, with 415,243 tonnes of product, comprising 12.7% of the total (Table 8). Ecuador, the Dominican Republic, Ukraine and Turkey each have an 8% market share. The consumer demand of European consumers for Ukrainian organic products testifies to their high quality and competitiveness. The leading position of Ukraine in global trade of organic products demonstrates the active development of this industry,

W okresie 2010–2019 eksport produktów rolniczych i spożywczych wzrósł o 12,208,201 tysięcy USD (o 122,87%), natomiast import spadł o 27518 tysięcy USD (o 0,48%) (praktycznie bez zmian). W związku z tym, w ostatnich 10 latach eksport produktów rolniczych i spożywczych wzrósł ponad dwukrotnie, natomiast import prawie się nie zmienił. Należy zauważyć, że w charakterystyce eksportu Ukrainy produkty rolnicze i spożywcze stanowią mniej niż 1% i prawie nie ma ich na diagramach. Dodatkowo, wśród towarów importowanych do Ukrainy, same produkty przemysłu tłuszczowego i olejowego reprezentują około 10%, natomiast produkty o pochodzeniu roślinnym stanowią około 20%.

Jednakże, powinno być dostrzeżone, że Ukraina ma perspektywy rozwoju produkcji organicznej. Tym samym, według Ministerstwa Rozwoju Ekonomicznego, Handlu i Rolnictwa Ukrainy, na końcu 2019 r. Ukraina zajęła pierwsze miejsce w Europie i drugie miejsce na świecie (ze 123 krajów) pod względem ilości produktów organicznych eksportowanych do UE, podnosząc się o dwa miejsca w stosunku do poprzedniego roku. Jest to podane w corocznie publikowanym raporcie Komisji Europejskiej „Import organicznych produktów rolno-spożywczych do UE: Kluczowe postępy w 2019 r.” (oficjalna strona Ministerstwa Rozwoju Ekonomicznego, Handlu i Rolnictwa Ukrainy, 2020).

Państwa członkowskie UE szeroko dystrybuują swój import organicznych produktów rolno-spożywczych, przy czym 115 krajów rejestruje eksport do państw członkowskich UE. Pod względem wielkości największym dostawcą organicznych produktów rolno-spożywczych do UE są Chiny, przy 415 243 tonach produktu, stanowiących 12,7% całości (Tabela 8). Ekwador, Republika Dominikany, Ukraina i Turcja mają po 8% udziału w rynku. Popyt konsumencki konsumentów z Europy na ukraińskie produkty organiczne świadczy o ich wysokiej jakości i konkurencyjności. Wiodąca pozycja Ukrainy w globalnym

which is a priority in the formation of a strategy for developing the domestic consumer goods market.

In 2019, 3.24 million tonnes of organic agri-food products were imported to EU member states, more than 10% of which came from Ukraine. Ukrainian exports to the EU increased by 27% – from 265,817 tonnes in 2018 to 337,856 tonnes in 2019. The main exports to the EU from Ukraine are grains (except for rice and wheat, 76.9% of cereals of Ukrainian origin), wheat (31.8% from Ukraine), oilseeds (except for soybeans, 18.2% and second place after Turkey), soybeans (4th place and 13% of soybean imports from Ukraine), fruits (11% and 3rd place). In addition, Ukraine is among the largest exporters of oilcakes, fruit juices and vegetables, which are its main export products (Popadynets, 2020b).

handlu produktami organicznymi przedstawia aktywny rozwój tego przemysłu, co jest priorytetem w tworzeniu strategii dla rozwoju krajowego rynku dóbr konsumpcyjnych.

W 2019 r. do państw członkowskich UE zaimportowano 3,24 miliona ton organicznych produktów rolno-spożywczych, z których ponad 10% pochodziło z Ukrainy. Ukraiński eksport do UE wzrósł o 27% – od 265 817 ton w 2018 r. do 337 856 ton w 2019 r. Główny eksport do UE z Ukrainy stanowią zboża (poza ryżem i pszenicą, 76,9% zbóż pochodzenia ukraińskiego), pszenica (31,8% z Ukrainy), nasiona oleiste (poza nasionami soi, 18,2% i drugie miejsce po Turcji), nasiona soi (4-te miejsce i 13% importu nasion soi z Ukrainy) i owoce (11% i 3-cie miejsce). Dodatkowo, Ukraina należy do największych eksporterów makuchów, soków owocowych i warzyw, które są jej głównymi produktami eksportowymi (Popadynets, 2020b).

Table 8. Imports of organic agri-food products to EU member states, by country of origin

Tabela 8. Import organicznych produktów rolno-spożywczych do państw członkowskich UE, według państwa pochodzenia

Country / Kraj	Tons / Ton	Per cent / Procent
China / Chiny	41524312.72	12.7
Ecuador / Ekwador	2784758.53	8.5
Dominican Republic / Republika Dominikany	2745998.44	8.4
Ukraine / Ukraina	2667418.25	8.2
Turkey / Turcja	2642188.16	8.1
Peru / Peru	2072746.47	6.4
Third countries / Kraje trzecie	1707535.28	5.2
UAE / Zjednoczone Emiraty Arabskie	127807	3.9
India / Indie	125807	3.9
Brazil / Brazylia	72353	2.2
Others / Inne	1055262	32.4
Total / Łącznie	3258532	3.9

Source: Popadynets, 2020b.

Źródło: Popadynets, 2020b.

In 2018, Ukraine ranked fourth in terms of organic exports to the EU, behind China, Ecuador and the Dominican Republic. Note that the Dominican Republic and Ecuador supply almost exclusively tropical products to the EU: 90% of exports are fresh or dried tropical fruits, nuts or spices. Imported organic products account for about 2% of the total imports of agri-food products in the EU.

The European Commission has released the EU member "From Farm to Fork strategy", according to which the area of land under organic production is expected to increase to 25% of agricultural land by 2030. This figure is currently about 8% (Popadynets, Kit, 2015). Ukraine is the top supplier to EU member states of organic products on the European continent. The main category of total imports is cereals (70%), broken down into "Cereals other than wheat and rice" (42.8%) and "Wheat" (28.5%). Oilseeds account for over 15% of the total, including "Oilseeds other than soybeans" (10.8%). Thus, Ukraine exports a significant amount of agricultural and food products

W 2018 r. Ukraina zajmowała czwarte miejsce pod względem organicznych eksportów do UE, za Chinami, Ekwadorem i Republiką Dominikany. Należy zauważyć, że Republika Dominikany i Ekwador dostarczają do UE niemal wyłącznie produkty tropikalne: 90% eksportu to świeże lub suszone tropikalne owoce, orzechy lub przyprawy. Importowane produkty organiczne stanowią około 2% całości importu produktów rolno-spożywczych w UE.

Komisja Europejska opublikowała „Strategię od pola do stołu” dla członków UE, według której do 2030 r. spodziewane jest zwiększenie wielkości ziemi objętej produkcją organiczną do 25% terenów rolniczych. Obecnie wartość ta to około 8% (Popadynets, Kit, 2015). Ukraina jest głównym dostawcą produktów organicznych do państw członkowskich UE na kontynencie europejskim. Główną kategorię całkowitego importu stanowią zboża (70%), w rozbiciu na „zboża inne niż pszenica i ryż” (42,8%) i „pszenicę” (28,5%). Nasiona oleiste stanowią ponad 15% całości, obejmując „nasiona oleiste inne niż nasiona soi” (10,8%).

to other countries, without receiving a replacement for this category by imports. At the same time, there is non-compliance with the rational consumption rate recommended by the Ministry of Health for most products, in particular, meat, dairy, fish and fruits and berries. This situation requires rethinking, not only terms of the ratio of exports to imports, but also in terms of agricultural and food production. It is advisable to reorient domestic agriculture and food production to those foodstuffs which are lacking in the diet of Ukrainians, rather than selling agricultural products for a pittance after depleting water and land resources through their cultivation (Popadynets, 2020b).

Another important factor in the development of the consumer goods market is the economic accessibility of the population to food, which can be assessed by examining the changes in household expenditures on food, non-alcoholic and alcoholic beverages and tobacco products (Table 1). For the study period, 2010 to 2019, the proportion of expenditures of the Ukrainian population on food, non-alcoholic and alcoholic beverages and tobacco products ranged from 40% of total expenses in 2017 to 56.4% in 2015.

Conclusions

It should be noted that for the period 2010–2019, there was a shift in the breakdown of agricultural production towards crop production and a decrease in the share of livestock production, which jeopardises the achievement of an appropriate consumption rate for meat and dairy products. The security of meat and dairy products cannot be achieved through exports, because Ukraine does not receive the replacement of this category of products through imports. This situation requires a rethinking of the structural relationship between domestic agriculture and food production. It is necessary to reorient domestic agriculture and food production to those foodstuffs which are insufficiently represented in the diet of Ukrainians, and not to sell agricultural products for a pittance after depleting water and land resources through their cultivation.

In summary, we consider it necessary to focus on the formation of priority areas for implementation and the potential of the domestic consumer market:

- improving the institutional and organisational environment for developing competition between domestic producers and importers (state regulation of import substitution or stimulation and support of national production);
- forming a favourable investment climate for attracting investment in innovative activities of trade enterprises;
- developing market and transport/logistics infrastructure;

W związku z tym, Ukraina eksportuje znaczną ilość produktów rolniczych i spożywczych do innych krajów, bez otrzymywania wymiany w tej kategorii przez import. Jednocześnie, istnieje niezgodność z racjonalną prędkością konsumpcji rekomendowaną przez Ministerstwo Zdrowia dla większości produktów, w szczególności mięsa, nabiału, ryb oraz owoców i jagód. Sytuacja ta wymaga ponownego przemyślenia, nie tylko pod względem stosunku eksportu do importu, lecz także pod względem produkcji rolniczej i żywności. Zalecana jest zmiana orientacji krajowego rolnictwa i produkcji żywności na te środki spożywcze, których brakuje w diecie Ukraińców, zamiast sprzedawania produktów rolniczych za grosze po wyczerpaniu zasobów wodnych i lądowych przez ich uprawianie (Popadynets, 2020b).

Innym istotnym czynnikiem w rozwoju rynku dóbr konsumpcyjnych jest ekonomiczna dostępność żywności dla populacji, która może być oceniona przez zbadanie zmian w wydatkach gospodarstw domowych na żywność, napoje bezalkoholowe i alkoholowe oraz produkty tytoniowe (Tabela 1). Dla badanego okresu, 2010 do 2019, udział wydatków ludności Ukrainy na żywność, napoje bezalkoholowe i alkoholowe oraz produkty tytoniowe wynosił od 40% całkowitych wydatków w 2017 r. do 56,4% w 2015 r.

Podsumowanie

Powinno być dostrzeżone, że w okresie 2010–2019 nastąpiła zmiana charakterystyki produkcji rolniczej w kierunku produkcji plonów i spadku udziału produkcji żywego inwentarza, co zagraża osiągnięciu odpowiedniej skali konsumpcji dla produktów mięsnych i mleczarskich. Bezpieczeństwo produktów mięsnych i mleczarskich nie może być osiągnięte przez eksport, ponieważ Ukraina nie uzyskuje wymiany tej kategorii produktów przez import. Sytuacja ta wymaga ponownego przemyślenia związku strukturalnego między krajowym rolnictwem i produkcją żywności. Niezbędna jest zmiana orientacji krajowego rolnictwa i produkcji żywności na te środki spożywcze, które są niewystarczająco reprezentowane w diecie Ukraińców, oraz niesprzedawanie produktów rolniczych po zbyt niskich cenach po wyczerpaniu zasobów wodnych i lądowych przez ich uprawianie.

Podsumowując, uznajemy, że niezbędne jest skupienie się na utworzeniu obszarów priorytetowych dla wzmocnienia potencjału krajowego rynku konsumenckiego:

- poprawa środowiska instytucjonalnego i organizacyjnego dla rozwinięcia konkurencyjności między krajowymi producentami i importerami (państwowa regulacja substytucji lub stymulacji importu i wsparcie produkcji narodowej);
- utworzenie korzystnego klimatu inwestycyjnego do przyciągania inwestycji w działalność innowacyjną przedsiębiorstw handlowych;

- improving quality control of goods and conducting market supervision in accordance with international standards; and
- greening state production.

The expected results from implementing these recommendations should include the following:

- ensuring the creation of a competitive environment for trade in the domestic market for imported goods;
- increasing the level of investment attractiveness of trade enterprises (investments in resource-saving technologies, modernised production in accordance with international standards, etc.);
- increasing the volume of sales by creating logistics platforms and clusters;
- increasing the population and reducing the spatial gaps in imbalances by building wholesale trade markets in rural areas;
- ensuring an appropriate level of product quality and forming a market for organic products, which will increase the life expectancy of the population.

Thus, the analysis undertaken in this study allows us to see the problems that exist in the consumer goods market today and new ways to solve them.

- rozwinięcie infrastruktury rynkowej i transportowej/logistycznej;
- poprawa kontroli jakości towarów i prowadzenie nadzoru rynkowego zgodnie ze standardami międzynarodowymi; oraz
- uczynienie produkcji krajowej bardziej ekologiczną.

Spodziewane rezultaty wdrażania tych rekomendacji powinny obejmować co następuje:

- zapewnienie wytworzenia konkurencyjnego środowiska dla handlu na rynku krajowym dla dóbr importowanych;
- zwiększenie poziomu atrakcyjności inwestycyjnej przedsiębiorstw handlowych (inwestycje w technologie oszczędzające zasoby, zmodernizowana produkcja w zgodzie z międzynarodowymi standardami itd.);
- zwiększenie wielkości sprzedaży przez wytworzenie platform logistycznych i klastrów;
- zwiększenie populacji i zmniejszenie luk przestrzennych w brakach równowagi przez budowanie rynków handlu hurtowego w obszarach wiejskich;
- zapewnienie odpowiedniego poziomu jakości produktów i utworzenie rynku dla produktów organicznych, co zwiększy oczekiwaną długość życia populacji.

W związku z tym, analiza przeprowadzona w tym badaniu umożliwi dostrzec problemy, które istnieją dziś na rynku dóbr konsumpcyjnych, oraz nowe sposoby ich rozwiązywania.

References / Literatura:

1. Ksonzhyk, I.V. (2012). Livestock: development and prospects for attracting financial resources. *Accounting and Finance*, 2, 93-95.
2. Lupak, L.R. (2018). *State policy of import substitution in the system of economic security of Ukraine: priorities and implementation tool*. Lviv: ATB Publishing.
3. Mahas, N.V. (2015). Theoretical aspects of the mechanism of regulation of the domestic market of Ukraine. *Global and National Economic Problems*, 7, 169-172.
4. Mirko, N.V. (2011). State regulation of the domestic market and ways to intensify it. *Modern Issues of Economy and Law*, 2, 34-40.
5. Popadynets, N.M. (2020a). Structural and institutional model of the domestic market of consumer goods. *Regional Economy*, 95(1), 137-144. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-1-13>
6. Popadynets, N.M. (2020b). *Regulation of the development of Ukraine's domestic market of consumer goods: theory and methodology: Monograph*. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.
7. Popadynets, N.M., Irtysheva, I.O., Kramarenko, I.S., Danylo, S.I., Zhuravel, Y.V. (2020). Strategic benchmarks in public regulation of the domestic consumer goods market. *Regional Economy*, 96(2), 131-143. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-2-11>
8. Popadynets, N., Kit, L. (2015). Prospects and risks of Ukrainian domestic commodity market development in terms of European integration processes intensification. *Global World: Scientific Anthology*, 1(1), 147-153.
9. Pozhuyev, O.V. (2010). Competition and competition policy of the enterprise under the influence of state control. *Humanitarian Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy*, 43, 233-245.
10. Shalimova, N.S. (2017). International rating of the effectiveness of the public procurement system ("Benchmarking Public Procurement") and its use in public audit. *Economic Space*, 127, 48-60.
11. The Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture. (2020). *Ukraine ranked 1st in Europe in terms of exported organic products and 2nd in the world*. Downloaded from: <https://www.me.gov.ua/News/>

- Detail?lang=uk-UA&id=28478e1e-eea9-4143-808a-f258bd33dab9&title=UkrainaPosila1-MistseVvropiZaObsiagamImportovanoiOrganichnoiProduktsiiTa2-geMistseUSviti (access: 05.06.2020).
12. The National Bank of Ukraine. (2020). Downloaded from: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (access: 03.11.2021).
  13. The State Statistics Service of Ukraine. (2021). *Balances and consumption of basic foodstuffs by the population of Ukraine*. Downloaded from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_spog_zb.htm (access: 10.09.2020).
  14. The State Statistics Service of Ukraine. (2020). Downloaded from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access: 03.11.2021).
  15. Ulyanchenko, Y.O. (2013). Formation of the model of state regulation of competition in the agricultural sector of the economy of Ukraine. *Public Administration: Theory and Practice*, 1.
  16. Vasylytsiv, T.H., Tkachuk, I-M. O., Rudyk, S.A. (2015). Deficiencies of the institutional environment of modern development of the domestic market of Ukraine and directions of their elimination. *Global and National Economic Problems*, 8, 273-277.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.pl>) allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.